

17. การสร้าง ความชอบธรรมทางการเมือง (Political legitimacy)

โดย : อาจารย์สุริยะใส กตะศิลา*
และ อาจารย์ศาสตรินทร์ ต้นสุน**

* เลขานุการคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.)

** อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ในหลักเสรีประชาธิปไตย รัฐบาลที่มาจากทางเลือกตั้งจำเป็นต้องได้รับความชอบธรรมทางการเมือง (Political legitimacy) ในการใช้อำนาจบริหารปกครองต่อประชาชนพลเมือง ความชอบธรรมทางการเมืองของรัฐบาล จะเกิดขึ้นได้ภายใต้เงื่อนไขพื้นฐานที่สำคัญคือ *ประการแรก* การใช้อำนาจใดๆ ของรัฐบาลจะต้องเป็นไปตามกฎหมายและกฎเกณฑ์ของสังคม *ประการที่สอง* กฎหมายและกฎเกณฑ์ในการกำกับใช้อำนาจรัฐนั้น จะต้องเป็นกฎเกณฑ์ที่มาจากการยอมรับร่วมกันระหว่างฝ่ายผู้ใช้อำนาจปกครองและผู้อยู่ในการปกครองและ *ประการสุดท้าย* ความชอบธรรมจะต้องได้รับการยืนยันผ่านการแสดงออกซึ่งความยินยอมพร้อมใจ (Popular consent) ในหมู่ประชาชนผู้อยู่ในอำนาจการปกครองของรัฐบาล ดังนั้น การใช้อำนาจใดๆ ของรัฐบาลโดยมิได้ตั้งอยู่บนอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย (Authority) จึงเป็นสาเหตุหลักของการเกิดวิกฤตความชอบธรรม (Legitimizing crises) และส่งผลให้ระบบการเมืองไม่สามารถดำรงอยู่อย่างมั่นคงต่อไปได้

ในระบอบเสรีประชาธิปไตย ความชอบธรรมทางการเมืองเกิดขึ้นบนพื้นฐานของการมีกลไกทางการเมืองที่เป็นหลักประกันได้ว่าการใช้อำนาจปกครองของรัฐบาลจะต้องถูกตรวจสอบและถ่วงดุล เพื่อให้การใช้อำนาจของรัฐบาลสอดคล้องกับเจตจำนงและความต้องการของประชาชน ตลอดจนผลประโยชน์สาธารณะโดยรวม กระบวนการสร้างความชอบธรรมของรัฐบาล (Legitimizing process) สามารถบรรลุได้โดยผ่านช่องทางที่สำคัญ 2 ประการ คือ *ประการแรก* รัฐบาลจะต้องดำเนินกระบวนการทางการเมืองภายใต้กฎเกณฑ์การใช้อำนาจของระบอบการเมือง (Rules of power) ตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้อย่างเคร่งครัด ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันว่าสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะได้รับการปกป้องคุ้มครองไปพร้อมกับการจำกัดควบคุมอำนาจของรัฐบาลและ *ประการที่สอง* ระบบการเมืองแบบเสรีประชาธิปไตยจะต้องตั้งอยู่บนฐานของความยินยอมพร้อมใจของประชาชน ซึ่งแสดงออกผ่านกระบวนการเลือกตั้งทั่วไปที่เปิดกว้าง มีการแข่งขันที่เป็นธรรมและโปร่งใส ในแง่นี้ความชอบธรรมจึงขึ้นอยู่กับเจตจำนงและความยินยอมด้วยความมีเหตุมีผล (Rational obedience) ของประชาชนผู้อยู่ใต้อำนาจการปกครอง ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลจะสามารถบริหารปกครองประเทศโดยได้รับการสนับสนุนและยอมรับจากประชาชนต่อไปได้ยาวนานเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับความสามารถในการตอบสนองต่อแรงกดดันและเจตจำนงสาธารณะที่มาจากประชาชน

ศาสตราจารย์ ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์¹ ให้ทัศนะถึงความชอบธรรมทางการเมืองไว้อย่างน่าฟังว่า “ความชอบธรรมทางการเมืองในทุกสังคมมีความหมายเกินตัวอักษรเสมอ เพราะตัวหนังสือในกฎหมายไม่อาจประกันความบริสุทธิ์ใจ ความซื่อตรง ความยุติธรรม ความมีประสิทธิภาพ ความเมตตากรุณาและมนุษยธรรมได้ หากปราศจากสิ่งเหล่านี้ความไว้วางใจจากสาธารณชนก็เกิดขึ้น

¹http://www.siamsewana.org/ocean/index.php?option=com_content&task=view&id=303&Itemid=102 พิมพ์ครั้งแรกใน “ความชอบธรรมทางการเมือง” คอลัมน์กระแสรสสน์ หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน 19 ธันวาคม 2548

ไม่ได้และจะหาฐานของอำนาจปกครองอะไรที่สำคัญไปกว่าความไว้วางใจได้เล่า เพราะไม่มีอะไรที่จะทดแทนได้เลย”

ศาสตราจารย์ ดร.ลิขิต อีร์เวคิน² กล่าวถึง ความชอบธรรมทางการเมืองว่า “ความชอบธรรมทางการเมืองเป็นตัวแปรหนึ่งในการยึดโยงเพื่อการบริหารประเทศและการใช้อำนาจทางการเมือง ซึ่งความชอบธรรมทางการเมือง (Political legitimacy) เกี่ยวพันกับอีกสองตัวแปรหลักคือ ความน่าเชื่อถือทางการเมือง (Political credibility) และอำนาจที่เป็นธรรม (Moral authority)”

กล่าวถึงความเชื่อมโยงนั้น คือ ความน่าเชื่อถือทางการเมือง ก็คือความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อระบบการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ถ้าประชาชนมีความรู้สึกว่าการเมืองที่ใช้อยู่เป็นระบบที่มีปัญหา เนื่องจากไม่สามารถคัดสรรตัวบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ซื่อสัตย์สุจริตเข้ามาสู่ตำแหน่งอำนาจได้หรือระบบไม่มีการถ่วงดุลอำนาจก็จะเกิดความรู้สึกว่าการเมืองดังกล่าวไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้เพื่อการบริหารประเทศ ตัวอย่างเช่น ระบบการปกครองแบบเผด็จการทหารที่เกิดขึ้นในอดีตนั้นได้นำไปสู่การรวบอำนาจ การผูกขาดอำนาจ การฉ้อราษฎร์บังหลวงและการไร้ประสิทธิภาพประสิทธิผลในการแก้ปัญหา ที่สำคัญที่สุดระบบดังกล่าวปฏิเสธการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น ความน่าเชื่อถือทางการเมืองของระบบจึงลดน้อยถอยลงตามลำดับ ผลสุดท้ายก็มีความพยายามทำการเปลี่ยนแปลงระบบตามที่ได้ทราบมาแล้ว ความน่าเชื่อถือทางการเมืองจะเป็นปัญหาทวีคูณยิ่งขึ้น ถ้าหากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นบุคคลซึ่งไม่มีความรู้ความสามารถ บริหารงานไม่เป็น แก้ปัญหาไม่ตก ขณะเดียวกันถ้ามีเหตุอันเป็นข้อกังขาเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต เกี่ยวกับการบริหารงานที่ไม่เป็นไปตามหลักคุณธรรม มีการเล่นพรรคเล่นพวกจนเกิดความเสียหาย ความน่าเชื่อถือทางการเมืองก็จะถูกกระทบอย่างรุนแรงและอาจจะนำไปสู่ผลในทางลบต่อตัวแปรที่สองซึ่งได้แก่ อำนาจที่เป็นธรรม (moral authority)

อำนาจที่เป็นธรรม (moral authority) ก็คือ ความรู้สึกของประชาชนทั่วไป รวมทั้งความเชื่อมั่นของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่าการใช้อำนาจที่เป็นอยู่นั้นเป็นสิ่งซึ่งถูกต้อง โดยมีเจตนาดีต่อการทำประโยชน์ให้กับสังคมและประเทศชาติ สมเหตุสมผลและสามารถที่จะตอบคำถามต่างๆ ได้ทั้งหลายทั้งปวงดังกล่าวนี้อาจจะทำให้การใช้อำนาจซึ่งมีตามกฎหมายนั้นเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไป เนื่องจากเป็นอำนาจที่เป็นธรรมตามที่กล่าวมาเบื้องต้น ตัวอย่างเช่น ถ้ามีการระบาดของยาเสพติดเกิดขึ้นอย่างรุนแรงจนนำไปสู่ความเสียหายต่อสังคมได้ในขอบเขตที่กว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อเยาวชนของชาติ ผู้บริหารประเทศอาจจะมีมาตรการที่สอดคล้องกับความถูกต้องของบทบัญญัติของกฎหมาย ทำการปราบปรามผู้ค้ายาเสพติดโดยระมัดระวังไม่ให้เกิดกระทบกระเทือนกับผู้บริสุทธิ์ ในกระบวนการปราบปรามนั้นอาจมีการจับกุม อาจมีการต่อสู้ระหว่างเจ้าหน้าที่และผู้กระทำความผิดจนเสียชีวิต แต่ก็มิได้ผลทำให้การค้ายาเสพติดลดลงซึ่งเป็นผลดีต่อสังคมโดยรวม

² http://www.dhiravegin.com/detail.php?item_id=000261 พิมพ์ครั้งแรกใน “ความน่าเชื่อถือทางการเมือง อำนาจที่เป็นธรรม และความชอบธรรมทางการเมือง” หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน 30 มิถุนายน 2548

จากตัวอย่างนี้จะเห็นว่าการใช้อำนาจดังกล่าวนั้น ถ้าไม่เกินขอบเขตของกฎหมายก็ถือว่าเป็นอำนาจที่เป็นธรรม แต่ถ้าการใช้อำนาจดังกล่าวเกินเลยจนกระทบต่อคนบริสุทธิ์เป็นจำนวนมาก ความเป็นธรรมของอำนาจนั้นก็ลดลง

บุคคลหรือองค์กรที่ใช้อำนาจนั้นจำเป็นต้องได้รับความไว้วางใจจากประชาชนทั่วไปว่าสามารถปฏิบัติในกรอบของกฎหมายได้ ไม่มีประวัติต่างปร้อย ไม่มีเรื่องอื้อฉาวเกี่ยวกับการใช้อำนาจเป็นธรรมก็ย่อมจะได้รับความน่าเชื่อถือซึ่งทำให้การใช้อำนาจนั้นเป็นที่ยอมรับ บุคคลหรือองค์กรที่กล่าวมาเบื้องต้นก็จะมีอำนาจที่เป็นธรรม แต่กลับกันในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลหรือองค์กรดังกล่าวมีปัญหาเรื่องความน่าเชื่อถือทางการเมืองซึ่งเป็นตัวแปรที่หนึ่งและยังมีความไม่ไว้วางใจในการใช้อำนาจเพราะมีประวัติที่ไม่ดี บุคคลหรือองค์กรนั้นก็ไม่สามารถจะใช้อำนาจที่เป็นธรรมได้อย่างสัมฤทธิ์ผลโดยเป็นที่ยอมรับของสังคม

ตัวแปรที่สามคือ ได้แก่ **ความชอบธรรมทางการเมือง (political legitimacy)** ในทาง **รัฐศาสตร์ความชอบธรรมทางการเมืองหมายถึงการยอมรับโดยประชาชน หรือโดยสังคมส่วนใหญ่ว่าการเข้าสู่ตำแหน่งอำนาจและการใช้อำนาจ เป็นเรื่องที่สอดคล้องกับกฎหมาย** ขณะเดียวกันสอดคล้องกับบรรทัดฐานที่มีต่อสังคม ไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย ความชอบธรรมทางการเมืองจะทำให้ตัวบุคคลและระบบดำรงอยู่ได้อย่างสง่าผ่าเผยต่อเบื้องและม้านคง เมื่อใดก็ตามที่ระบบคลอนแคลน ตัวบุคคลหวั่นไหว เนื่องจากประชาชนเริ่มแสดงความไม่พอใจและไม่ยอมรับในบทบาทของผู้ดำรงตำแหน่งบริหาร บางครั้งประชาชนอาจจะไม่ยอมรับระบบการเมืองการบริหารที่เป็นอยู่ด้วย ซึ่งหมายความว่าทั้งตัวบุคคลและทั้งระบบจะประสบปัญหาเรื่องความชอบธรรมทางการเมือง บุคคลและระบบก็ไม่สามารถจะดำรงอยู่ต่อไปได้

ขณะที่องค์กรมหาชนที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองของสังคมการเมืองไทยอย่างสถาบันพระปกเกล้าให้ความหมายนิยามถึงความชอบธรรมทางการเมืองไว้ว่า³

ความชอบธรรม หมายถึง ความรู้สึกของผู้ที่อยู่ใต้อำนาจการปกครองว่าการปกครองนั้นเหมาะสม ถูกต้อง เป็นประโยชน์ ควรแก่การยอมรับปฏิบัติตามคำสั่ง กฎเกณฑ์ กติกาต่าง ๆ ที่รัฐบาลหรือผู้มีอำนาจทางการเมืองนั้นกำหนดขึ้นด้วยความเต็มใจ

ความชอบธรรมของระบบการเมืองหนึ่งๆ อาจมีที่มาจากหลายแหล่ง อำนาจทางการเมืองอาจมีความชอบธรรมจากแหล่งที่มาของอำนาจ เช่น ในสังคมจารีต ผู้มีอำนาจได้รับความชอบธรรมโดยการอ้างว่าได้รับมอบอำนาจศักดิ์สิทธิ์จากพระเจ้าหรือเป็นอวตารของพระเจ้าเป็นเจ้าตามความคิดเทวราช ในสังคมประชาธิปไตยรัฐบาลอาจมีความชอบธรรมจากการที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชน แต่ในหลายกรณีผู้มีอำนาจทางการเมืองอาจไม่มีความชอบธรรมในเชิงแหล่งที่มาของอำนาจ เช่น มาจากการปฏิวัติรัฐประหาร มาจากการใช้กำลังรุนแรง แต่เมื่อใช้อำนาจปกครองไประยะหนึ่ง สามารถจัดการแก้ไขปัญหาสำคัญของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

³ <http://www.kpi.ac.th/kpidb/glossary.asp?categoryID=0&sort=&page=2#>

สนองความต้องการของประชาชนได้ดี ประชาชนก็อาจให้การยอมรับมากขึ้นจนเกิดเป็นความชอบธรรมก็ได้และในทางกลับกันบางรัฐบาลที่มีความชอบธรรมจากแหล่งที่มาของอำนาจ เช่น รัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งแต่ไม่มีความสามารถในการจัดการ แก้ไขปัญหาวิกฤติต่าง ๆ หรือมีการใช้อำนาจในทางที่มิชอบ รัฐบาลนั้นก็อาจขาดความชอบธรรมในสายตาประชาชนได้ การลดลงของความชอบธรรมของรัฐบาลพลเรือนของไทยหลายชุดในแง่ของความสามารถ เป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ฝ่ายทหารเข้าทำการยึดอำนาจได้โดยง่าย เช่น การยึดอำนาจโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ในเดือนกุมภาพันธ์ 2534 กระทั่งการยึดอำนาจรัฐบาลรักษาการของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร โดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (คปค.) เมื่อ 19 กันยายน 2549 ซึ่งถือเป็นคณะรัฐประหารคณะล่าสุดที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์การเมืองไทย

ในการเมืองไทยระยะหลังใช้คำว่า “ความชอบธรรม” ในความหมายว่า “ชอบด้วยหลักธรรม คือ ถูกต้อง สุจริต มีกฎเกณฑ์” เช่น เมื่อรัฐบาลใช้อำนาจโดยไม่มีการควบคุมตรวจสอบ ก็ถูกกล่าวหาว่าเป็นรัฐบาลที่ไม่ชอบธรรม นักการเมืองที่เชื่อกันว่ามีพฤติกรรมที่ไม่สุจริต ก็ถูกเรียกร้องให้ลาออก เพราะไม่มีความชอบธรรม ในปัจจุบันเมื่อสังคมไทยมีความหลากหลายซับซ้อนขึ้น มีกลุ่มคนที่แตกต่างกันทั้งในทางผลประโยชน์และความคิดเห็น เช่น คนในภาคธุรกิจ คนชั้นกลาง คนในชนบท คนมีความรู้ คนที่อยู่ในระบบอุปถัมภ์ ทำให้มีความแตกต่างกันในความเห็นว่าการใช้อำนาจมาด้วยวิธีการใดจึงจะชอบธรรม การใช้อำนาจอย่างไรจึงจะชอบธรรม ดังนั้น จึงต้องวิเคราะห์อย่างแยกแยะว่ากำลังกล่าวถึงความชอบธรรมในทัศนะของคนกลุ่มใด ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ยากต่อการพิจารณาอยู่พอสมควร

ความชอบธรรมทางการเมือง คือ อำนาจ

ในความรับรู้ของผู้เขียน ความชอบธรรมทางการเมือง หมายถึง ฉันทานุมัติของผู้คนในสังคมที่ผ่านการถกแถลงและ/หรือผ่านการพิสูจน์ที่สามารถเชื่อได้ว่าการดำเนินการและการตัดสินใจใด ๆ ของผู้มีอำนาจในรัฐเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ซึ่งแม้ว่าฉันทานุมัตินั้นอาจจะไม่ได้ผ่านการเห็นชอบอย่างเป็นทางการเป็นเอกฉันท์ทั้งหมด แต่ต้องรับประกันได้ว่าสาธารณะชนจะต้องได้รับประโยชน์จากการตัดสินใจหรือจากการดำเนินการนั้น

นอกจากนี้แล้ว ความชอบธรรมทางการเมือง (Political legitimacy) ถือได้ว่าเป็นคำที่มีคำจำกัดความได้อย่างกว้างขวางและทรงพลังในทางการเมืองการปกครองเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะสำหรับนักการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้ปกครองที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ กล่าวหาว่าหมดสิ้นแล้วซึ่งความชอบธรรมทางการเมืองที่จะดำรงตำแหน่งอยู่ในสถานะนั้นต่อไป ถือเป็นข้อกล่าวหาที่รุนแรงจนอาจทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเหล่านั้นล้มละลายหรือหมดความน่าเชื่อถือ ความสง่างามทางการเมืองเลยทีเดียว ขณะเดียวกันความชอบธรรมทางการเมืองก็ถือว่าเป็นคำที่ทรงคุณค่าต่อภาคประชาชน

ในการที่จะให้ความสนใจต่อความหมายหรือคำนิยาม การตระหนักรู้ถึงความสำคัญของตัวตนของตัวเองในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะติดตาม สืบสวน ตรวจสอบ บุคคลผู้ได้รับฉันทามติหรือได้รับมอบอำนาจจากประชาชนทั้งหลายไปว่าได้ปฏิบัติ กระทำการให้เป็นไปตามที่ได้รับมอบหมายหรือแถลงไว้หรือไม่ อย่างไรและหากมีการบิดเบือน ทุจริต ฉ้อฉล หรือหลอกลวง ภาคประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง (Popular sovereignty) ย่อมมีสิทธิอันชอบธรรมในการเรียกคืน ถอดถอน กระทั่งล้มล้างผู้ปกครองนั้นเสีย นี่ถือเป็นสัญญาประชาคมที่เหล่าประเทศเสรีประชาธิปไตยต่างยอมรับร่วมกัน

ในความเข้าใจของผู้เขียน จากที่ได้รับการศึกษาและประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองมาโดยตลอด พบว่าการให้ความหมายหรือการนิยามถึงความชอบธรรมทางการเมืองนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็นสองสาขาวิชาหลัก กล่าวคือ ในทางรัฐศาสตร์ ความชอบธรรมทางการเมือง คือ ฉันทามติที่องค์อธิปัตย์ได้รับมอบจากประชาชนผู้อยู่ใต้การปกครองนั้นหมายความว่าประชาชนจะต้องให้การยอมรับและให้ความยินยอม (แม้อาจจะไม่ใช่เสียงของประชาชนทั้งหมด แต่ในระบอบประชาธิปไตยก็ยึดหลักการการตัดสินใจด้วยเสียงส่วนใหญ่) ให้ทำหน้าที่ในการเป็นผู้ปกครอง ควบคุมและบังคับใช้กลไกอำนาจรัฐตามเท่าที่จำเป็นและสมควร อำนาจที่องค์อธิปัตย์ได้รับนั้นจะเป็นอำนาจหน้าที่ (Authority) ที่มาพร้อมกับสถานะ ตำแหน่งแห่งที่ทางการเมืองการปกครอง กล่าวอย่างเข้าใจง่ายก็คือ ผู้ปกครองหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะปฏิบัติหน้าที่ มีอำนาจหน้าที่ ขอบเขตของอำนาจหน้าที่มีมากน้อยแค่ไหนอย่างไรขึ้นอยู่กับบทบัญญัติหรือข้อตกลงที่กำหนดไว้เท่านั้น จะกระทำนอกเหนือมากกว่านั้นมิได้และพิสูจน์แล้วว่าไม่ว่ารัฐบาลในระบอบการปกครองระบอบใดก็ตามในโลกหากประชาชนพบหรือรู้สึกว่าคุณปกครองของเขาั้นไรซึ่งความชอบธรรมทางการเมืองแล้วก็ย่อมจะพบการแข็งขืน การต่อต้าน ไม่ยอมรับและจะสร้างปัญหาทางการเมืองให้กับรัฐบาลนั้นอย่างไม่สิ้นสุด

สำหรับในทางนิติศาสตร์นั้น ความชอบธรรมสามารถที่จะแบ่งแยกได้ตามหลักการบังคับใช้กฎหมาย (Legality) การกระทำหรือความประพฤติที่ถือว่าถูกต้องตามกฎหมายแต่ปราศจากความชอบธรรมนั้นไม่ถือว่าน่าเชื่อถือศรัทธาแต่อย่างใด ซ้ำร้ายจะเป็นการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือเพื่อก่อสร้างอำนาจความชอบธรรมทางการเมืองให้กับตนเองอีกด้วย

ตามหลักวิชาการสามารถจำแนกประเภทของความชอบธรรมได้ 2 ประเภทด้วยกัน กล่าวคือ

1. ความชอบธรรมทางการเมืองแบบโบราณที่เอ่ยอ้างด้วยการนำคติ ลัทธิความเชื่อทางศาสนา มาผูกโยงสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้แก่ตัวผู้ปกครองเอง โดยตัวอย่างที่ชัดเจน เช่น การสถาปนาผู้นำทางอาณาจักรหรือกษัตริย์ในแถบยุโรปเมื่อครั้งอดีต ต้องกระทำโดยประมุขของศาสนจักร (กรณีของศาสนาคริสต์ นิกายคาทอลิก สมเด็จพระสันตะปาปาจะทรงเป็นผู้สถาปนา กษัตริย์และบางครั้งพระองค์ก็ทรงเป็นประมุขของอาณาจักรเองด้วย) กษัตริย์ฟาโรห์ (Pharaoh) ของอียิปต์ในอดีต หรือผู้ปกครองในระบอบสมมติเทพของกัมพูชาและสยามในอดีต อย่างไรก็ตาม ปัจจุบัน

นี้ด้วยความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง การปกครองระบอบประชาธิปไตยได้รับความนิยมมากและทุกภูมิภาคของโลกได้รับผลกระทบทำให้ความชอบธรรมทางการเมืองแบบโบราณประเพณีเช่นนี้ เหลือน้อยและดูเหมือนว่าไม่ได้รับการยอมรับอย่างจริงจังเท่าใดนัก

2. ความชอบธรรมทางการเมืองที่มาจากพลเมือง ความชอบธรรมทางการเมืองประเภทนี้เกิดขึ้นเมื่อระบบการปกครองที่สถาปนาขึ้นในสังคมการเมืองหนึ่งทำข้อตกลงหรือกำหนดกติกาการปกครองในการอยู่ร่วมกัน โดยเฉพาะในระบอบเสรีประชาธิปไตยที่มุ่งให้หลักประกันความเป็นอิสระของพลเมืองของรัฐ มีสิทธิ เสรีภาพในรัฐธรรมนูญของรัฐสมัยใหม่ทุกวันนี้จะบัญญัติ สิทธิ เสรีภาพของประชาชนอย่างชัดเจน ซึ่งจะเป็นการสร้าง ความชอบธรรมทางการเมืองให้แก่ผู้ปกครองหรือรัฐบาลที่ขึ้นมาทำหน้าที่ปกครอง เพราะจากการที่ให้พลเมืองมีสิทธิ เสรีภาพและมีการเลือกผู้นำผู้ปกครองได้ด้วยตัวเองนั้น ย่อมจะเป็นการสร้าง ความชอบธรรมให้แก่ผู้นำที่ได้รับการคัดเลือกมาได้อย่างดีและความชอบธรรมลักษณะนี้หลายประเทศในโลกต่างก็พยายามสร้างให้เกิดขึ้นอยู่

นอกจากนี้แล้ว หากพิจารณาถึงที่มาของความชอบธรรมตามแนวคิดของนักวิชาการเมืองชาวเยอรมันอย่าง Max weber⁴ ยังสามารถอธิบายถึงที่มาได้ 3 แหล่งด้วยกัน คือ

1. ความชอบธรรมทางการเมืองอันมาจากบารมีของผู้นำทางการเมือง (Charismatic authority) ความชอบธรรมในลักษณะนี้มีพื้นฐานมาจากความมีบารมี ความมีเสน่ห์ หรือลักษณะพิเศษของผู้นำทางการเมืองนั่นเอง นอกจากนี้แล้วความชอบธรรมในลักษณะนี้ยังรวมถึงการที่ผู้นำทางจิตวิญญาณที่ผู้ใต้ปกครองเชื่อกันว่ามีความวิเศษ มีความสามารถเหนือธรรมชาติที่ไม่อาจอธิบายได้ แหล่งที่มาของความชอบธรรมลักษณะนี้จะปรากฏอยู่ในสังคมการเมืองที่ยังคงปกครองด้วยรูปแบบของชนเผ่า (tribal chieftain) หรือนำศาสนาเป็นหลักในการปกครอง (religious leader)
2. ความชอบธรรมทางการเมืองอันมาจากอำนาจหน้าที่ตามโบราณราชประเพณี (Traditional authority) ความชอบธรรมนี้มีพื้นฐานจากประเพณีธรรมเนียมการปกครองที่มีความสืบเนื่องเรื่อยมาในสังคมการเมืองนั้น ประชาชนหรือผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองจะยินยอมและยอมรับที่จะอยู่ภายใต้อำนาจนั้นและเชื่อว่าผู้ปกครองมีความชอบธรรมที่จะทำการปกครองต่อไปดังที่เคยเป็นมา ระบอบกษัตริย์ คือ แหล่งที่มาของความชอบธรรมลักษณะนี้

⁴ http://en.wikipedia.org/wiki/Max_Weber#Sociology_of_politics_and_government

3. ความชอบธรรมทางการเมืองอันมาจากอำนาจหน้าที่ตามหลักเหตุผลและบทบัญญัติแห่งกฎหมาย (Rational/legal authority) ความชอบธรรมในการใช้อำนาจของรัฐบาลลักษณะนี้ มีที่มาจากข้อกำหนดขั้นตอนกระบวนการทางการเมือง หลักการและบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้ว ขั้นตอนหลักการเหล่านี้จะบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ รูปแบบการปกครองที่เอื้ออ้างความชอบธรรมในลักษณะนี้ได้แก่ ระบบราชการหรือระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ทั้งระบบรัฐสภาหรือระบบประธานาธิบดีก็ตาม

อย่างไรก็ตาม นี่เป็นเพียงแต่ความคิดเห็นของนักวิชาการชาวตะวันตกที่ได้รับการยอมรับกันเท่านั้น ที่ผู้เขียนหยิบยกขึ้นก็เพื่อที่จะอธิบายให้แก่สาธารณชนโดยทั่วไปรับรู้ถึงประเภทและแหล่งที่มาของการกล่าวอ้างถึงความชอบธรรมของผู้ปกครอง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นหลัก

ผู้เขียนมีความเห็นด้วยกับ ศ.ดร.ลิขิต ในการพิจารณาถึงความชอบธรรมทางการเมืองว่าประกอบด้วยสองส่วนด้วยกัน ส่วนแรก คือ การเข้าสู่ตำแหน่งอำนาจและการใช้อำนาจนั้น มีความน่าเชื่อถือทางการเมืองและเป็นอำนาจที่ชอบธรรม ส่วนที่สอง คือ ผู้ดำรงตำแหน่งในทางการบริหารรวมทั้งกลไกของระบบ มีประสิทธิภาพประสิทธิผลสามารถแก้ปัญหาที่สังคมเผชิญอยู่ได้และสามารถพัฒนาสังคมไปสู่ระดับที่ดีกว่า เมื่อใดก็ตามที่ตัวผู้บริหารและระบบมีลักษณะตรงกันข้ามกับที่กล่าวมาก็จะสูญเสียความชอบธรรมทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าขาดสองตัวแปรแรก คือ ความน่าเชื่อถือทางการเมือง (political credibility) และอำนาจที่ชอบธรรม (moral authority) ความชอบธรรมทางการเมือง (political legitimacy) ก็เกิดขึ้นไม่ได้

นอกจากนี้แล้วผู้เขียนคิดว่าการพิจารณาถึงความชอบธรรมทางการเมืองยังสามารถมองแยกได้ 2 ส่วนหลัก กล่าวคือ ประการแรก พิจารณาความชอบธรรมทางการเมืองเป็นเรื่องเฉพาะปัจเจกบุคคล ประการที่สอง ความชอบธรรมทางการเมืองในฐานะองค์รวมของคณะบุคคล ต้องทำความเข้าใจก่อนว่าความชอบธรรมทางการเมืองนั้น มีการดำรงอยู่ได้ในขณะหนึ่ง แต่ในอีกช่วงเวลาหนึ่งอาจถูกตั้งคำถามได้ถึงความชอบธรรมนั้น ว่าเป็นความชอบธรรมที่จริงแท้หรือไม่ เช่น รัฐบาลที่เข้าสู่อำนาจโดยการเลือกตั้ง สามารถเอ่ยอ้างได้ว่าตนมีความชอบธรรมในการดำเนินการใดๆ เพื่อความปกติสุขของสังคมและนโยบายการประกาศสงครามปราบปรามยาเสพติดมาปฏิบัติเมื่อปี 2546 จริงอยู่ที่การปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจังจนติดถอนรากถอนโคนเป็นสิ่งที่ดี สมควรดำเนินการ แต่การที่ใช้อำนาจรัฐเข้าจัดการกับผู้ที่ต้องสงสัยด้วยวิธีการรุนแรง ดังที่มีรายงานถึงจำนวนผู้เสียชีวิตในระหว่างการปฏิบัติตามนโยบายนี้ ปรากฏจำนวนสูงถึงสองพันห้าร้อยคนเศษ โดยมีได้มีการเปิดเผยถึงสาเหตุการเสียชีวิต ความเกี่ยวข้องและ/หรือความน่าจะเป็นที่ผู้เสียชีวิตทั้งหมดนั้นเกี่ยวพันกับยาเสพติดและข้อมูลเปิดเผยภายหลังจากสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ก็พบว่าผู้เสียชีวิตหลายรายที่มีได้มีส่วนเกี่ยวข้องใดๆ กับกระบวนการค้าเสพติดหรือเป็นผู้บริสุทธิ์นั่นเอง เมื่อการณปรากฏเป็นเช่นนี้ คำถามที่ต้องถามกลับไปยังรัฐบาลหรือผู้มีอำนาจในเวลานั้นว่า

ความชอบธรรมที่รัฐบาลอ้างอยู่จะเป็นเกราะป้องกันหรือคาถาชั้นดีที่จะปกป้องคุ้มครองรัฐบาลให้ได้ดำรงอยู่ต่อไปหรือไม่ ผู้ที่ใช้สิทธิเลือกตั้งเลือกรัฐบาลนี้เข้ามาบริหารประเทศ แต่ไม่ได้หมายความว่า ผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งเหล่านั้นจะยินดีให้รัฐบาลหรือผู้มีอำนาจใช้อำนาจที่ได้รับไปกระทำความรุนแรงต่อบุคคลอื่นบุคคลใดได้อย่างสะดวกหรือตามอำเภอใจ เช่นเดียวกันกับรัฐบาลเผด็จการอำนาจนิยมที่มาจากมายึดอำนาจ แม้หลายภาคส่วนมองว่าในขณะนี้การดำเนินการของรัฐบาลยังคงมีความชอบธรรมอยู่ แต่หากวันข้างหน้าเกิดการดำเนินการบางอย่างของรัฐบาลแล้วทำให้ผู้คนในสังคมรู้สึกว่าได้ประสบผลกระทบและเริ่มตั้งคำถามถึงความชอบธรรมในการดำรงอยู่ต่อไปของรัฐบาล แล้วรัฐบาลจะอ้างถึงความชอบธรรมอันเคยปรากฏจากการได้รับการโอบอ้อม ยอมรับจากประชาชนเมื่อครั้งจัดตั้งรัฐบาลใหม่ ๆ ภายหลังการรัฐประหารอย่างนั้นเพื่อจะดำรงตำแหน่งอยู่ต่อไปก็เป็นเรื่องยากเช่นกัน

ตามที่กล่าวข้างต้นว่า ภาคประชาสังคมควรมองถึงความชอบธรรมทั้งประเภทด้วยกันคือ หนึ่ง ความชอบธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองและความชอบธรรมทางการเมืองของคณะบุคคล ขอบข่ายความดังนี้ กล่าวคือ เมื่อนายกรัฐมนตรีถูกวิพากษ์วิจารณ์หรือตั้งคำถามถึงความชอบธรรมทางการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวและอาจจะไม่ได้เกี่ยวข้องกับรัฐมนตรีคนอื่น ซึ่งอาจยังได้รับความน่าเชื่อถือและมองว่ามีความชอบธรรมที่จะดำรงตำแหน่งต่อไปอยู่ ขณะเดียวกันก็ไม่ได้หมายความว่าบุคคลอื่นจะหมดความชอบธรรมทางการเมืองไปด้วย เพราะถือเป็นเรื่องส่วนบุคคล ซึ่งควรต้องมองแยกประเภทกันต่างหาก กรณีของอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนว่าเสียงข้างมากไม่มีอำนาจและไม่สามารถให้หลักประกันใดๆ ได้เลย หากตัวผู้นั้นไร้ซึ่งความชอบธรรมทางการเมืองไปเสียแล้ว ฉะนั้นอำนาจทางการเมืองใดๆ ที่ผู้นำซึ่งถูกผู้คนในสังคมตัดสินไปแล้วว่า ไม่มีความชอบธรรมทางการเมืองหลงเหลืออยู่ นำอำนาจนั้นไปใช้จึงถือว่าเป็นอำนาจที่ไม่มีผลใดๆ ในทางปฏิบัติหรือในเชิงบังคับ เพราะประชาชนผู้อยู่ภายใต้การปกครองย่อมมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะแข็งขันหรือปฏิเสธผู้นำทางการเมืองที่เขาตัดสินด้วยข้อมูล ความคิด ดุลยพินิจของเขาเองแล้วว่าผู้นำทางการเมืองนั้นไร้ซึ่งความชอบธรรมและต้องการจะเรียกคืนอำนาจอธิปไตยที่เคยเป็นของประชาชนกลับคืนมาเพื่อมอบอำนาจนั้นให้แก่ผู้ปกครองใหม่ คนต่อไปที่เป็นที่น่าเชื่อว่าจะมีความสง่างาม ความน่าเชื่อถือและมีความชอบธรรมมากพอที่จะก้าวสู่การเป็นผู้นำทางการเมืองได้ต่อไป

หลักการที่กล่าวมาเบื้องต้นจะใช้ประโยชน์ได้สองส่วน ส่วนที่หนึ่งใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการประเมินตัวบุคคลที่ดำรงตำแหน่งอำนาจและระบบการเมืองที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ส่วนที่สองใช้เพื่อการวิเคราะห์ว่าตัวบุคคลหรือคณะบุคคลที่ดำรงตำแหน่งหรือระบบจะสามารถดำรงอยู่ได้ต่อไปหรือไม่ เพราะระบบการเมืองใดก็ตามที่มีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีปัญหาเกี่ยวกับสามตัวแปรที่กล่าวมา ย่อมยากที่จะคงสถานะของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือธำรงรักษาไว้ซึ่งระบบการเมืองต่อไปได้

ความชอบธรรมทางการเมืองที่ผ่านการเลือกตั้ง ถือว่ามีความชอบธรรมในชั่วขณะหนึ่งนั้นเพราะถือว่าได้เข้าสู่อำนาจทางการเมืองด้วยวิถีทางแห่งระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative democracy) ผ่านการเลือกตั้งด้วยคะแนนเสียงส่วนใหญ่ของผู้มีสิทธิลงคะแนน

เสียงเลือกตั้ง แต่นั่นมิได้หมายความว่าฉันทานุมัติที่ได้รับจากการเลือกตั้ง จะทำให้เกิดความชอบธรรมอย่างเสมอไปทุกครั้ง ตราบใดที่การใช้อำนาจนั้นไม่ได้รับการพิสูจน์ว่าโปร่งใสเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างแท้จริง

ผู้เขียนอย่างกล่าวซ้ำอีกครั้งว่าความชอบธรรมทางการเมืองเป็นสัจจะที่ไม่มีวันตายสำหรับในเชิงตัวบุคคลในช่วงขณะหนึ่งอาจถูกมองหรือถูกกล่าวหาว่าไร้ซึ่งความชอบธรรม แต่หากพิสูจน์ตัวเองได้ ผ่านการทดสอบได้รับการยอมรับจากประชาชนส่วนใหญ่ด้วยความบริสุทธิ์ วันหนึ่งความชอบธรรมจะกลับมา

หากแต่ว่าในกรณีของบุคคลที่ไร้ซึ่งความชอบธรรมใด ๆ ด้วยจำนวนต่อหลักฐาน ข้อกล่าวหาที่มีน้ำหนัก ประจักษ์พยานหรือรูปการณ์แห่งคดีชัดเจน เมื่อผู้คนในสังคมบอกว่าไม่ชอบธรรม สังคมไม่ยอมรับ ไม่เห็นด้วยจึงเกิดการต่อต้าน หากจะกล่าวอย่างถึงที่สุดแล้วความชอบธรรมทางการเมือง คือ อำนาจและความถูกต้อง แต่ผู้นำทางการเมืองของไทยหลายคนที่ผ่านมาเข้าใจว่าอำนาจ คือ ความชอบธรรม ซึ่งนำไปสู่หายนะและเกิดปัญหาทางการเมืองอย่างที่ปรากฏ

การไร้ซึ่งความชอบธรรมทางการเมืองของรัฐบาลในอดีตก่อนการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

ผู้เขียนมิได้มีเจตนาที่จะกล่าวหาหรือให้ร้ายต่อการดำเนินกิจการทางการเมืองและการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลในอดีตทุกรัฐบาลแต่อย่างใด แต่ที่ผู้เขียนค่อนข้างเชื่อมั่นว่ารัฐบาลที่มีส่วนสำคัญในการทำลายความชอบธรรมทางการเมืองของตนเองและนำพาให้อำนาจนอกระบบหรือวงจรอุบาทว์ทางการเมือง (vicious circle) ดังการปฏิวัติรัฐประหารยึดอำนาจและนำไปสู่การสถาปนารัฐบาลเผด็จการอำนาจนิยม (Authoritarianism government) กลับคืนมา มีบทบาทอยู่ในช่วงขณะหนึ่ง ณ เวลานั้น คือ การกระทำของอดีตรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่มีทั้งส่วนสร้างสถานการณ์ บรรยากาศและบริบทแวดล้อมทางการเมืองให้เอื้อต่อการยึดอำนาจการปกครองสำหรับผู้เขียนแล้วคิดว่าการนำเสนอถึงความไร้ซึ่งความชอบธรรมของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในการดำรงตำแหน่งผู้นำทางการเมือง นอกจากในมุมมองของคณะกรรมการณรงค์เพื่อประชาธิปไตยแล้ว ทัศนะจากนักวิชาการที่มีความมั่นคงในจุดยืนของตนเองอย่าง ศ.ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ ก็เป็นภาพสะท้อนถึงความไร้ซึ่งความชอบธรรมทางการเมืองได้อย่างดีเช่นกัน กล่าวคือ ศ.ดร.นิธิ มองว่า "ระบอบทักษิณ" คิดว่าความสำเร็จทางเศรษฐกิจจะสามารถทดแทนความไว้วางใจได้ พุดอีกอย่างหนึ่งก็คือ ความชอบธรรมทางการเมืองที่ลึกลับเกินกว่าตัวอักษรในกฎหมายไม่จำเป็น ตราบเท่าที่สามารถทำให้ประชาชนเชื่อว่ามีความสำเร็จทางเศรษฐกิจ และด้วยเหตุตั้งนั้น ตลอดจนสมัยของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณที่ผ่านมา จึงถูกกล่าวหาในเรื่องความชอบธรรมทางการเมืองของตัวตลอดมา

⁵ อ่างแล้ว

เริ่มตั้งแต่การปราบปรามยาเสพติดด้วยวิธีตัดตอน, การปิดบังการระบาดของไข้หวัดนก, การออกพระราชกำหนดที่เอื้อประโยชน์ทางธุรกิจของบางบริษัท, การสร้างพันธมิตรทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศโดยไม่ผ่านกระบวนการตรวจสอบและมีส่วนร่วม, การแทรกแซงองค์กรอิสระ, การใช้หน่วยงานของรัฐเช่น ปปง.หรือกรมสรรพากรคุกคามศัตรูทางการเมือง, การใช้วิธีการอุ้มฆ่า ฯลฯ

รัฐบาลทักษิณไม่ใส่ใจที่จะแก้ข้อกล่าวหาเหล่านี้ด้วยความโปร่งใส (ตรวจสอบได้) ยังคงยึดติดอยู่กับความชอบธรรมทางการเมืองตามอักษรอยู่อย่างเดียว (คะแนนเสียงในสภาหรือประชาชน 19 ล้านคน) สิ่งที่น่าคิดก็คือ ความไม่ชอบธรรมทางการเมืองซึ่งอยู่นอกตัวอักษรของกฎหมายเหล่านี้ กลับไปกีดกีดก่อนความชอบธรรมทางการเมืองซึ่งมีตามอักษรของกฎหมาย เช่น คำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญก็ตาม คำวินิจฉัยขององค์กรอิสระต่างๆ ก็ตาม ไม่เพิ่มความชอบธรรมทางการเมืองแต่อย่างใดทั้งสิ้น ถ้าสาธารณชนเชื่อเสียแล้วว่าองค์กรเหล่านั้นเป็นเพียงลิ่วล้อที่ทำตามคำสั่งของรัฐบาลหรือถูก "ซื้อ" ไปเสียแล้ว ฉะนั้นในระยะยาวความไม่ชอบธรรมทางการเมืองจึงกัดกินความชอบธรรมซึ่งมีอยู่น้อยนิดให้หมดไปด้วย แม้แต่ความสำเร็จทางเศรษฐกิจ (ไม่ว่าจะมีจริงหรือไม่) ก็ไม่อาจช่วยเพิ่มความชอบธรรมทางการเมืองได้ นำประหลาดที่เราได้พบความย้อนยุค (paradox) ในเรื่องนี้อยู่เสมอ นั่นก็คือเมื่อคนมีเงินในกระเป๋าเพิ่มขึ้น แทนที่เขาจะพอใจ เขากลับอยากทำให้เงินนั้นมีเพิ่มมากขึ้นไปอีก จึงเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพที่จะใช้เงินนั้นทำอะไรต่างๆ ที่จะเป็หนทางให้เงินงอกมากขึ้น ถ้าไม่ได้อย่างที่เรียกร้อง ความพอใจที่มีเงินในกระเป๋าเพิ่มขึ้นกลับหายไปอย่างรวดเร็ว

นั่นคือเหตุผลที่นักธุรกิจจำนวนมาก ซึ่งเคยพอใจรัฐบาลนี้ที่ทำให้เขาเชื่อว่าได้เห็นแสงสว่างที่ปลายอุโมงค์แล้วกลับเอือมระอากับรัฐบาลชุดเดียวกัน เพราะเขาคิดว่าเขาขาดโอกาสทางธุรกิจที่เท่าเทียมกับบริษัทที่มีสายสัมพันธ์ทางการเมืองกับรัฐบาลอย่างน้อยในคนกลุ่มนี้ ความสำเร็จทางเศรษฐกิจ (ไม่ว่าจะมีจริงหรือไม่) ไม่อาจทดแทนความชอบธรรมทางการเมืองได้อย่างถาวร

นอกจากนี้ ศ.ดร. นิธิ ยังตั้งข้อสังเกตด้วยว่า นำประหลาดที่แม้แต่เงินในกระเป๋าของประชาชนระดับรากหญ้า ซึ่งอาจเพิ่มขึ้นจากนโยบายประชานิยมในช่วงหนึ่งก็ไม่อาจทดแทนความชอบธรรมทางการเมืองที่ขาดหายไปได้ มิงานวิจัย (ที่น่าเชื่อถือกว่างานวิจัยซึ่งทำตามคำสั่งรัฐบาล) ที่ชี้ให้เห็นว่าโครงการประชานิยมบางโครงการ กลับไปต่อยอดให้กับคนที่พอมีกำลังอยู่แล้ว ไม่ได้เพิ่มกำลังให้แก่คนสิ้นไร้ไม้ตอกในระดับรากหญ้า ฉะนั้นในระยะยาว โครงการประชานิยมจึงกลับเพิ่มจำนวนของคนในวงจรผู้เรียกร้องสิทธิเสรีภาพหรือความชอบธรรมทางการเมืองเหมือนนักธุรกิจที่กล่าวข้างต้น

อันที่จริงจะตราเป็นหลักไปเลยยังได้ว่า ความสำเร็จทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวไม่อาจทดแทนความชอบธรรมทางการเมืองได้อย่างถาวร ไม่ว่าที่ไหนในโลก ถ้าสุษัต ิธนะรัชต์ ต้องเผชิญกับสื่ออิสระ แม้เพียงครั้งเดียวของที่เราอยู่ในปัจจุบัน ระบอบสุษัต ิธนะรัชต์จะทนอยู่ได้ถึง 2 ปีหรือความชอบธรรมทางการเมืองของระบอบเยี่ยงนั้นดำรงอยู่ได้ด้วยการกดขี่และการปิดหูปิดตาปิดปากผู้คน ซึ่งในตัวของมันเองยิ่งทำลายความชอบธรรมทางการเมืองซึ่งแทบจะไม่มีอยู่แล้วให้สูญสิ้น

ไปโดยสิ้นเชิง จนในที่สุดก็ไม่อาจทำให้รัฐบาลแตกต่างไปจากแก๊งโจรได้ ความชอบธรรมทางการเมืองกลับตกไปอยู่กับฝ่ายต่อต้าน ไม่ว่าจะด้วยวิธีใช้หรือไม่ใช้ความรุนแรง นอกจากนี้ความสำเร็จทางเศรษฐกิจที่พอจะยับยั้งการเรียกร้องความชอบธรรมทางการเมืองได้บ้างจะต้องกระจายความสำเร็จนั้นให้ทั่วถึงพอสมควร เงินที่ประเทศได้เพิ่มขึ้นต้องไม่กระจุกอยู่กับคนจำนวนน้อย แต่กระจายไปถึงคนทั่วไปและอย่างสม่ำเสมอด้วย ดังที่ทำได้ในสิงคโปร์มาหลายทศวรรษ มิฉะนั้นก็จะเกิดเทียน อัน เหมิน ซึ่งถึงแม้ปราบปรามได้ด้วยวิธีนองเลือดก็จะกระจายออกไปเป็นหลากหลายลักษณะและเงื่อนไข ซึ่งไม่มีทางระงับได้เลยและไม่มีใครรู้ว่าจะลงเอยอย่างไร ความชอบธรรมทางการเมืองที่อยู่นอกตัวอักษรของกฎหมายนั้น เป็นทรัพยากรที่ต้องสั่งสมยิ่งมีมากก็ยิ่งสั่งสมได้เร็วและในทางตรงกันข้าม ยิ่งมีน้อยก็ยิ่งสั่งสมได้ยาก ไม่ว่าใครจะลืออะไรในทางร้ายแก่รัฐบาลทุกคนก็พร้อมจะเชื่อทันที จะแก๊งชาวลือเหล่านี้โดยปราศจากความชอบธรรมทางการเมืองได้อย่างไร ยิ่งแก๊งอาจยิ่งทำให้คนเชื่อชาวลือมากขึ้น ยิ่งเชื่อมากก็ยิ่งลือง่าย

"ระบอบทักษิณ" เพราะเป็น "ระบอบ" จึงยากมากที่จะพลิกเอาความชอบธรรมทางการเมืองขึ้นมาเป็นสิ่งสำคัญเหนืออื่นใด ไม่ว่าคุณทักษิณในฐานะผู้นำจะเปลี่ยนตัวเองสักเพียงใดก็ตาม เพราะอะไรและใครอื่น ๆ อีกมากที่ไม่อาจปรับเปลี่ยนได้ชั่วข้ามคืนอย่างนั้น ความเสื่อมความนิยมจึงเป็นสิ่งที่ประกอบมาใน "ระบบ" มาแต่ต้น ทั้งหมดเป็น "ยถา ตथा" เป็นมาอย่างไร ก็เป็นไปอย่างนั้น นอกจากนี้ ศ.ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ ยังมองว่าความชอบธรรมทางการเมืองของอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร หดสิ้นไปตั้งแต่⁶ ปล่อยให้มีการฉ้อราษฎร์บังหลวงโดยไม่ได้ผ่านกระบวนการยุติธรรมกว่า 2,000 คน ในสงครามปราบยาเสพติด ตั้งแต่ทำโครงการนาชาชนิดกับประชาชนระดับล่าง แล้วไม่ติดตามสนับสนุนให้ลู่ลวงเป็นมรรคผลสักโครงการเดียว ตั้งแต่ผิดคำพูดกับสมัชชาคนจน อันเป็นกรณีที่ทำให้เห็นว่าถ้าต้องเลือกระหว่างชะตากรรมของคนจนกับของอุตสาหกรรมที่ไม่มีก็ชนะแข่งกับใคร นอกจากเบียดเบียนทรัพยากรของเพื่อนร่วมชาติเพื่อผลิตพลังงานราคาถูกให้ผลคุณคุณทักษิณเลือกเพื่อนของตัวในวงการธุรกิจอุตสาหกรรมก่อน ตั้งแต่ประเมินสถานการณ์ภาคใต้ผิดแล้วปล่อยให้มีการอุ้มฆ่าผู้คน ด้วยความคิดตื่นเขินว่าอำนาจดิบสามารถแก้ไขสถานการณ์ได้ง่ายและเร็ว จนทำให้เกิดการสังหารหมู่ที่กรือเซะโดยไม่ขยับลงโทษผู้กระทำผิด แม้เป็นเรื่องที่ปิดลับต่อไปไม่ได้แล้ว ปล่อยให้กระทำทารุณต่อประชาชนถึงกับต้องล้มตายร่วมร้อยในกรณีตากใบและจนถึงทุกวันนี้คุณทักษิณก็ยังเห็นเรื่องร้ายแรงขนาดนั้นว่าเป็นความผิดพลาดทางเทคนิคเท่านั้น คือมีรถไม่พอขนคนหรือกระทั่งดำเนินมาตรการทางเศรษฐกิจหลายอย่างที่ส่อให้เชื่อได้ว่าเอื้อต่อธุรกิจตนเองและพวกพ้องแม้มาตรการเหล่านั้นหลายเรื่องสร้างความเดือดร้อนแสนสาหัสแก่ประชาชนบางกลุ่ม เช่น เกษตรกรผู้ปลูกหอมกระเทียมไปจนถึงผู้เลี้ยงโคนม ฯลฯ ยังไม่รวมถึงการทำให้องค์กรและกระบวนการตรวจสอบตามระบอบประชาธิปไตยย่ำแย่เสียเสีย เขาเครื่องมือของรัฐ เช่น ปปง. ซึ่งควรมีประสิทธิภาพอย่างยิ่งในการตรวจสอบทรัพย์สินสมบัติของนักการเมืองฉ้อฉลไปใช้

⁶ <http://www.matichon.co.th/weekly/weekly.php?srctag=0415240249&srcday=2006/02/24> พิมพ์ครั้งแรกใน "วัฒนธรรมคนอย่างทักษิณ" มติชนสุดสัปดาห์ 24 กุมภาพันธ์ 2549 ปีที่ 26 ฉบับที่ 1332

ในทางข่มขู่คุกคามศัตรูทางการเมือง ไม่เว้นแม้แต่หน่วยราชการอื่นๆ เช่น สรรพากรไปจนถึงองค์กรนอกราชการ เช่น คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ในกรณีการซื้อขายหุ้นของกิจการโทรคมนาคมของตนเอง

ขณะที่คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) เองมองว่าอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร หมดความชอบธรรมทางการเมืองไปแล้วตั้งแต่เมื่อครั้งวันที่ 2 สิงหาคม 2544 กับกรณีคดีการชุกหุ้น เราแถลงการณ์ถึงคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในขณะนั้นว่า ไม่ชอบธรรม เป็นคำวินิจฉัยวินิจฉัยสีเทา ดังนั้น ด้วยการอ้างถึงเฉพาะเสียงข้างมาก หนึ่งในคือมาจากการเลือกตั้งด้วยคะแนนเสียงข้างมากและการวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่อ้างอิงหลักเสียงข้างมาก จึงทำให้มีความสับสนเสียงที่จะเกิดสิ่งที่เรียกว่า “เผด็จการเสียงข้างมาก” (tyranny of the majority) ขึ้นในระบอบประชาธิปไตยและสิ่งที่ผ่านมาตั้งแต่ปี 2544 – 2549 เราพบว่าการดำเนินการใดๆ ภายใต้การบังคับใช้อำนาจรัฐด้วยการอ้างถึงแหล่งที่มาของอำนาจโดยผ่านการเลือกตั้งว่ามีความชอบธรรมทางการเมือง จึงเป็นสิ่งที่น่ากริ่งเกรงและต้องระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นที่ประจักษ์แล้วว่าอำนาจที่อ้างแต่เพียงเสียงข้างมากนั้นเป็นอันตรายต่อระบอบประชาธิปไตยพอๆ กัน กับอำนาจรัฐประหาร

อย่างไรก็ตาม การกล่าวอ้างว่า พ.ต.ท.ทักษิณ หมดความชอบธรรมในการดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น มิใช่มีเพียงแต่การแถลงการณ์ของคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตยแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ในช่วงก่อนการยุบสภาผู้แทนราษฎร เมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2549 มีคำถามข้อสงสัยจากสังคมมากมายถึงความชอบธรรมทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ในการดำรงอยู่ในตำแหน่งต่อไป การเรียกร้องให้อดีตนายกรัฐมนตรีผู้นี้แสดงความรับผิดชอบทางการเมืองด้วยการลาออกจากตำแหน่งเพื่อเปิดทางให้มีการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ การให้อดีตนายกรัฐมนตรีเสียสละไม่ลงสมัครรับเลือกตั้งที่จะมาขึ้นตามการยุบสภา แต่ พ.ต.ท.ทักษิณ เลือกที่จะตั้งต้นอยู่ในตำแหน่งต่อไป และยืนยันมั่นว่าตนเองไม่ได้มีความผิดแต่อย่างใด อันเป็นที่มาของวิกฤติการณ์ทางการเมือง ทั้งการเลือกตั้งเมื่อ 2 เมษายน 2549 ที่มีพรรคการเมืองใหญ่เพียงพรรคเดียวลงสมัครรับเลือกตั้ง ขณะที่พรรคการเมืองร่วมฝ่ายค้านเดิมประกาศจุดยืนไม่ลงสมัครรับเลือกตั้ง โดยอ้างถึงความไม่เหมาะสมของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในการประกาศยุบสภาและต่อมาในที่สุดศาลปกครองจึงวินิจฉัยให้การมีการเพิกถอนการเลือกตั้งหรือกล่าวให้เข้าใจง่าย คือ การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2549 นั้นเป็นโมฆะ⁷ ซึ่งในระหว่างนั้นการเคลื่อนไหวทางการเมืองเกิดภาพบรรยากาศของการจัดการชุมนุมเพื่อ

⁷ ศาลปกครองกลางมีคำพิพากษาให้เพิกถอนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) เป็นการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 2 เม.ย.2549 ทั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อทั้งหมดในทุกเขตเลือกตั้งและการกระทำต่อมาภายหลังอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 2 เม.ย.2549 เนื่องจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) จัดดูหาเลือกตั้งขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 104 โดยให้ผู้ใช้สิทธิหันหน้าเข้าผนังและหันหลังให้เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งทำให้การลงคะแนนไม่เป็นความลับ "การกระทำที่ทำให้การออกเสียงลงคะแนนไม่เป็นไปโดยลับทั้งในทางข้อเท็จจริงและในความรู้สึกของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง อันเป็นการไม่ชอบด้วยมาตรา 104 วรรคสามของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และเป็นเหตุให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

สนับสนุนรัฐบาล สนับสนุน พ.ต.ท.ทักษิณและขณะเดียวกันการชุมนุมต่อต้านรัฐบาล ต่อต้าน พ.ต.ท.ทักษิณ ก็ขยายวงกว้างขึ้นเรื่อยๆ รวมถึงพื้นที่เมืองตามต่างจังหวัดด้วย สถานการณ์สื่อเค้า ถึงความรุนแรงเมื่อมีรายงานข่าวเชิงลึกที่เชื่อถือได้ว่าจากความขัดแย้งที่เพิ่มขึ้นสื่อเค้าถึงอาจเกิด เหตุรุนแรงของกลุ่มผู้ชุมนุมคัดค้านและผู้สนับสนุนและโดยที่อาจจะไม่ได้มีใครคาดคิดกันไว้ล่วงหน้า กองทัพและตำรวจก็มีการเคลื่อนไหวเพื่อกระทำการเข้ายึดอำนาจการปกครองประเทศจากรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในคำคืนของวันที่ 19 กันยายน 2549 ขณะที่อดีตนายกรัฐมนตรีเดินทางอยู่ที่ สหรัฐอเมริกา ดังเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไป

การไร้ซึ่งความชอบธรรมทางการเมืองของอดีตผู้นำทางการเมืองที่กล่าวมานี้ ผู้เขียนคิดว่า เป็นบทเรียนทางการเมืองชั้นดี ที่จะทำให้ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแก่ผู้คนในสังคมการเมือง มากยิ่งขึ้นเพราะหากพิจารณาถึงการกระทำของอดีตผู้นำทางการเมืองที่ใช้อำนาจที่ตนมีในการยุบ สภา เพื่อที่จะขอความชอบธรรมในการปกครองประเทศต่อไปด้วยการเลือกตั้งใหม่ แต่ปัญหาความ สงสัยกลางแคลงใจของเขามีได้รับการตรวจสอบพิสูจน์อย่างจริงจังเป็นธรรมและน่าเชื่อถือ ซึ่ง ผู้เขียนคิดว่าลำพังเพียงแค่การเลือกตั้งไม่อาจจะสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้แก่ พ.ต.ท. ทักษิณ ในการกลับเข้าสู่อำนาจเพื่อทำการปกครองประเทศหรือบริหารราชการแผ่นดินต่อไปได้อีก เพราะในทางการเมืองแล้ว ความชอบธรรมทางการเมืองอาจจะได้รับหลักประกันหรือการพิสูจน์แต่ เพียงการตีความอย่างเคร่งครัดตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่สิ่งที่ ผู้เขียนเข้าใจว่า นี่คือหลักประกันแห่งความชอบธรรมทางการเมืองอย่างแท้จริง นั่นคือ การได้รับการ ยอมรับจากประชาชนโดยปราศจากข้อสงสัย ความคลางแคลงใจต่อการดำรงตำแหน่ง ทางการเมืองของนักการเมืองนั้น ซึ่งก็หมายความว่ากรณีที่นักการเมืองผู้ใดจะเอ่ยอ้างถึง ความชอบธรรมทางการเมืองให้แก่ตนและ/หรือคณะของตนได้นั้น จะต้องไม่ละเลยหรือละทิ้ง ความสำคัญของภาคประชาชน นักการเมืองจำนวนมากในสังคมการเมืองไทย มักจะเลือกใช้ภาค ประชาชนเป็นการกล่าวอ้างถึงความชอบธรรมทางการเมืองอย่างซ้าซาก โดยหยิบยกเพียงแค่ผล การเลือกตั้งในช่วงหนึ่งมาสร้างความชอบธรรมให้กับตนเอง โดยที่นักการเมืองเหล่านั้นมัก ทึกทักเอาว่าความชอบธรรมที่เขาเข้าใจว่ามาจากการเลือกตั้งและจะสามารถดำรงอยู่คู่กับเขาได้ อย่างจริงจังยั่งยืน อย่างน้อยก็จนกว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตามวาระ เช่น ยุบสภาหรือ ลาออก กระทั่งการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยอำนาจนอกระบบและก็เพียงรอเวลาด้วยการไป สร้างความชอบธรรมทางการเมืองใหม่ด้วยการลงสมัครรับเลือกตั้งอีกครั้ง หากเป็นไปตามความ

ในวันที่ 2 เมษายน 2549 ไม่ชอบด้วยบทบัญญัติดังกล่าวของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยด้วย...จึง พิพากษาให้เพิกถอนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 2 เม.ย.2549 ทั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อทั้งหมดในทุกเขตเลือกตั้ง และการกระทำต่อมาภายหลังอัน เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 2 เม.ย.2549" ที่มา

http://www.parliament.go.th/news/news_detail.php?prid=5967

เช่นนี้ ผู้เขียนคิดว่านักการเมืองเหล่านั้นเข้าใจผิดถนัดและความคิด ความเข้าใจเช่นนี้จะกลายเป็นกับดักในการดักนักการเมืองเหล่านั้นเสียเอง

การมุ่งหมายโดยยึดเอาตัวบทกฎหมายเป็นหลักแม้จะเป็นสิ่งที่ถูกต้องและผู้ใช้อำนาจก็อ้างว่าทำตามกฎหมายได้ไม่ผิดกฎหมายเพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้แต่ก็ไม่เพียงพอ การกระทำอันใดก็ตามแต่ที่ไม่เหมาะสม แม้จะถือว่าถูกต้องตามข้อกฎหมายทุกประการแต่ก็ขาดความชอบธรรมทางการเมืองและจะส่งผลถึงความไว้วางใจ ความน่าเชื่อถือของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในที่สุด กรณีที่เป็นที่ทราบกันดีซึ่งผู้เขียนกล่าวถึงหลายครั้งในบทความนี้ คือ ข้อกล่าวหาการชุกหุ้น และการขายหุ้นของบริษัท ชิน คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) หรือชินคอร์ปของอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ให้กับบริษัท เทมาเส็ก โฮลดิ้งส์ ของประเทศสิงคโปร์

เพราะในที่สุดแล้วหากบุคคลใดและ/หรือคณะบุคคลใดไม่ให้ความสำคัญต่อการยอมรับจากภาคประชาชน โดยเฉพาะบุคคลและ/หรือองค์กรที่ได้รับฉันทานุมัติว่าเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชนด้วยแล้ว องค์กรนั้นก็必将นำไปสู่ความเสื่อม ลดทอนความไว้วางใจ ความน่าเชื่อถือ และกลายเป็นบุคคลและ/หรือคณะบุคคลที่ไร้ซึ่งความชอบธรรมทางการเมืองในที่สุด

ความชอบธรรมทางการเมืองของคณะรัฐประหารและรัฐบาลที่มาจากการยึดอำนาจ

การยึดอำนาจรัฐประหาร คือ อำนาจนอกระบบอย่างปฏิเสธมิได้ ทั้งในเชิงทฤษฎีและข้อเท็จจริงแต่หากพิจารณาย้อนกลับไปสู่จุดเริ่มต้นของความขัดแย้งทางการเมือง จนนำไปสู่การยึดอำนาจรัฐประหารจากรัฐบาลรักษาการ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ผู้เขียนตั้งข้อสงสัยว่าทำไมเราจึงยอมรับอำนาจนอกระบบอย่างการยึดอำนาจรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 ว่าเป็นอำนาจที่ชอบธรรมทางการเมือง เหตุใดอำนาจอันถือว่าเป็นวงจรรูปาทวิทางการเมืองเช่นการรัฐประหารนี้จึงได้รับการยอมรับจากประชาชนในวงกว้างทั่วประเทศ เมื่อกองทัพเข้ามามีบทบาททางการเมืองอีกครั้ง เพราะอะไรจึงได้รับการขานรับจากประชาชนในช่วงเวลานั้นอย่างมากมาย เหล่านี้เป็นคำถามที่น่าขบคิดและชวนให้หาคำตอบถึงการอ้างความชอบธรรมทางการเมืองของคณะรัฐประหารคณะล่าสุดของสังคมการเมืองไทย ผู้เขียนคิดว่าต้องพิจารณาในองค์ประกอบต่างๆ เพื่อนำมาประเมินถึงความชอบธรรมทางการเมือง ไม่มีทฤษฎีใดที่รับประกันว่าหากมีการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยแล้ว รัฐบาลที่ได้จะไม่เป็นรัฐบาลเผด็จการ เช่นเดียวกันกับผู้ปกครองแม้จะมาจาก การเลือกตั้งก็ตาม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าผู้ปกครองผู้นั้นจะปกครองประเทศด้วยหลักการในระบอบประชาธิปไตย

สำหรับรัฐบาลของ พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ ที่โดยพื้นฐานแล้วจัดว่าเป็นรัฐบาลที่มาจาก การรัฐประหาร แต่ผู้คนในสังคมจำนวนไม่น้อยต่างคิดว่าทำไมรัฐบาลของพล.อ.สุรยุทธ์ ดูเสมือนว่ามีความชอบธรรมมากกว่ารัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งเสียอีก รวมถึงความนิยมของรัฐบาลชุดนี้ตั้งแต่

ภายหลังได้รับการแต่งตั้งเมื่อ 1 ตุลาคม 2549 ฉะนั้น ผู้เขียนคิดว่า การพิจารณาถึงความชอบธรรมทางการเมืองจึงไม่ควรจะนำหลักที่มาแห่งการเข้าสู่อำนาจทางการเมือง มาพิจารณาเป็นปัจจัยหลัก แต่เพียงอย่างเดียว ควรพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายของการเข้าสู่อำนาจนั้นด้วย จริงอยู่ผู้นำทางการเมืองที่เข้าสู่อำนาจด้วยการเลือกตั้งตามกติกาของสังคมการเมืองถือได้ว่าสง่างามและได้รับการยอมรับจากเสียงส่วนใหญ่ในชั่วขณะนั้น แต่หากเมื่อเข้าสู่อำนาจแล้วมีพฤติกรรมหรือการกระทำที่ส่อใช้อำนาจไปในทางมิชอบและเอื้อประโยชน์ต่อตนเองครอบครัวและพวกพ้อง ดังนั้น ความชอบธรรมจึงจางหายไป แต่ขณะที่คณะรัฐประหารที่ไม่ได้ผ่านการเลือกตั้งเข้ามา ใช้วิธีการยึดอำนาจและแต่งตั้งรัฐบาลชั่วคราวของพล.อ.สุรยุทธ์ โดยที่รัฐบาลชั่วคราวนี้ได้ประกาศอย่างหนักแน่นตั้งแต่วันแรกว่าการเข้ารับตำแหน่งหัวหน้าผู้บริหารในครั้งนี้ตระหนักดีว่ามาจากการแต่งตั้งเพื่อแก้ไขปัญหาบ้านเมืองและมีปัญหาหลัก 2 ประการ คือ 1.ปัญหาทางการเมืองและ 2.ปัญหาภาคใต้ ทั้งสองปัญหาเป็นปัญหาที่มีความสำคัญและจะปฏิบัติหน้าที่อยู่เพียงระยะเวลาประมาณหนึ่งปีเท่านั้น⁸ แต่ได้รับการคาดหวังจากประชาชนว่าจะดำเนินการระงับปัญหา ข้อกล่าวหาต่างๆ ที่สะสมมาตลอดอายุของรัฐบาล ทั้งเรื่องการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ การละเมิดสิทธิมนุษยชน การคอร์รัปชัน จ้อราษฎ์บังหลวง ข้อกล่าวหาเหล่านี้ประชาชนคาดหวังว่าคณะรัฐประหารจะเข้ามาจัดการแก้ไขปัญหาได้ แต่ก็มีได้หมายความว่าความชอบธรรมของคณะรัฐประหารจะจริงจังยั่งยืนแต่อย่างใด ความชอบธรรมทางการเมืองต้องมีเงื่อนไขบางอย่างและเงื่อนไขบางอย่างที่ว่านั้นผู้เขียนเข้าใจว่าคือ ความเหมาะสมของดุลยภาพทางการเมือง ภายใต้การเคารพกระแสเสียงส่วนใหญ่ของประชาชน ต้องเข้าใจเงื่อนไขทางการเมืองข้อนี้ให้ดี ความชอบธรรมทางการเมืองมิได้วัดเพียงแค่การเลือกตั้งแต่เพียงอย่างเดียว ต่อให้ผู้นำคณะรัฐประหารลงสมัครรับเลือกตั้งและได้รับชัยชนะจากการเลือกตั้ง ภายหลังจากการที่ร่างรัฐธรรมนูญ 2550 ผ่านการลงประชามติเรียบร้อยแล้ว แต่นั่นก็มิได้หมายความว่าผู้นำคณะรัฐประหารมีความชอบธรรมทางการเมือง ผู้คนที่เคยโอบอุ้ม สนับสนุนการกระทำของกองทัพ แต่มิได้หมายความว่าเขาต้องการให้ผู้นำของกองทัพเข้ามาเป็นนักการเมืองหรือแสวงหาอำนาจทางการเมืองในช่วงระยะเวลาใดแต่อย่างใด เพราะหากผู้นำของกองทัพรีบร้อนเข้าสู่การเมืองโดยมิได้คำนึงถึงความเหมาะสม ระยะเวลา บริบททางการเมือง อาจเป็นเป้าโจมตีทางการเมืองและถูกกล่าวหาถึงการกระทำรัฐประหาร จากการที่มีค่าว่าเป็นความพยายามยุติความขัดแย้งที่ส่อเค้าถึงความรุนแรง ยุติปัญหาการนองเลือดที่อาจเกิดขึ้น กลายมาเป็นเพียงแค่เรื่องทำลายล้างทางการเมืองและความคิดเช่นนี้จะมีผลต่อการทำลายความน่าเชื่อถือหรือความชอบธรรมทางการเมืองของคณะรัฐประหารในครั้งนั้นอย่างน่าเสียดาย ผู้เขียนคิดว่า การคำนึงถึงเรื่องของความเหมาะสมนั้นโดยแท้แล้วก็คือความชอบธรรมทางการเมืองนั่นเอง ฉะนั้น ความเหมาะสมหรือความชอบธรรมเมื่อครั้งนั้นยังพอเป็นต้นทุนทางการเมือง ทุนทางสังคมที่คณะรัฐประหารมี แม้ว่า

⁸ “ความในใจ...ครั้งแรก นายกษคนที่ 24” พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ อดีตองคมนตรีให้สัมภาษณ์เป็นทางการครั้งแรกภายหลังมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 24 ที่ทำเนียบรัฐบาล ในมติชนเฉพาะกิจรัฐประหาร 19 กันยายน 49 เรียบแต่ลึก.

ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง แต่ทำไมดูเหมือนว่ามีความชอบธรรมอยู่มากพอควร คำถามคือว่า ความชอบธรรมนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร เพราะว่าคณะรัฐประหารยึดอำนาจรัฐบาลรักษาการ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ที่กำลังขาดเสถียรภาพทางการเมืองอย่างรุนแรงและไร้ซึ่งความชอบธรรมทางการเมืองไปแล้ว นี่คือการชอบธรรมทางการเมืองของคณะรัฐประหาร ซึ่งไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง แต่มีความชอบธรรมทางการเมือง ถ้าไปลงเลือกตั้งก็ไม่ต่างจากคณะรัฐประหารในอดีตที่ผ่านมา ที่ตัดสินใจลงสมัครรับเลือกตั้งเสียเอง เมื่อเกษียณอายุแล้วไม่ควรลงเลือกตั้งหรือยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ได้ยิ่งดี เพื่อคงความชอบธรรมทางการเมืองนั้นไว้ในตัวบุคคลที่กระทำก่อการรัฐประหารต่อไป

ข้อเสนอเพื่อเสริมสร้างความชอบธรรมทางการเมือง

1. การสร้างความชอบธรรมทางการเมืองจำเป็นต้องเริ่มจากการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปัจจุบันนี้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่จะมีประสิทธิภาพ สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงหรือค้ำถ่วงขานในวงการพัฒนาเอกชน นักพัฒนาชุมชนหรือผู้ที่ทำงานรณรงค์กิจกรรมด้านสังคมเป็นหลัก คือ การสร้างประชาธิปไตยที่กินได้ ที่เป็นรูปธรรม ความหมายที่เด่นชัดที่สุดนั่นคือ ประชาชนจำเป็นต้องเป็นที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการขั้นตอนของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างจริงจังต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ประชาชนจะมีโอกาสสัมผัสกับการมีส่วนร่วมเพียงแค่การฟังปราศรัยหาเสียงเลือกตั้งของนักการเมือง การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแต่เพียงแค่นั้นไม่เพียงพอเสียแล้ว ประชาธิปไตยที่กินได้ จะเกิดขึ้นได้จริง พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนจำเป็นต้องมีบทบาทมากกว่านั้น ทางหนึ่งจากการทำงานของผู้เขียนประกอบกับสิ่งที่ผู้เขียนเชื่อคือว่า ประชาธิปไตยในสังคมไทยจะฝังรากลึกและอยู่ได้อย่างยั่งยืนและมั่นคงนั้น จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยในระดับชุมชนและ/หรือท้องถิ่นหรือประชาธิปไตยกับผู้คนในระดับล่าง ซึ่งมีจำนวนประชากรขนาดใหญ่ การส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องระบอบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย วัฒนธรรมทางการเมือง กระบวนการขั้นตอนทางการเมือง ระบบการตรวจสอบและการรับผิดชอบทางการเมือง อำนาจหน้าที่ สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค ฯลฯ หลักการต่าง ๆ เหล่านี้ประชาชนในระดับล่างจำเป็นต้องได้รับการให้ความรู้ ความเข้าใจ ผ่านการถ่ายทอด บอกต่อ สานิต กระทั่งเรียนรู้จากประสบการณ์หรือเหตุการณ์จริง เพื่อให้หลักการหรือแนวคิดเหล่านี้ซึมซาบไปอยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้คน โดยที่ต้องขจัดความคิดพื้นฐานของประชาชนส่วนใหญ่ที่ยังคงติดกับความเชื่อที่ว่า "การเมืองเป็นเรื่องไกลตัว" เปลี่ยนเป็น "การเมืองเป็นเรื่องใกล้ตัว" ให้ได้ หน้าที่ของภาครัฐจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนจากในฐานะของผู้ปกครอง ผู้ควบคุม มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือบทบาทของพี่เลี้ยง กลไกจากระบบราชการต้องปรับบทบาทการทำหน้าที่เสียใหม่ ให้เข้าถึงประชาชนในทุกพื้นที่ด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีของประชาชน ให้เกียรติและยอมรับในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนและการ

ดำเนินการใดๆ ของภาครัฐในคราวหน้าจะเป็นการดำเนินการที่มีภาคประชาชนเข้าร่วมเป็นผู้ร่วมคิดร่วมทำ ซึ่งสามารถที่จะร่วมกันแก้ปัญหาอันอาจเกิดขึ้นในอนาคตได้อีกด้วย

การสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชนจำเป็นต้องใช้เวลาในการทำงานที่ผ่านมา เราพบว่าระบบราชการจะไม่กระตือรือร้นในการผลักดันให้ ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม กลไกข้าราชการมักจะเฉื่อยในการปรับตัวหรือบางทีกลับกลายเป็นอุปสรรคเสียเอง ทำให้ภาคประชาชนเกิดความเหนื่อยหน่ายเมื่อเข้ามามีส่วนร่วมแล้วไม่เห็นผลในการปฏิบัติ แต่อย่างไรก็ดี ในรอบสองทศวรรษที่ผ่านมาจากประสบการณ์การทำงานร่วมกับภาคประชาชนของผู้เขียนพบว่า การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนนั้นมีพัฒนาการขึ้นเป็นลำดับและจำนวนของการรวมกลุ่มเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ นั้น ถือว่ามีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทั้งด้วยปริมาณและคุณภาพ ผู้เขียนคิดว่าธรรมชาติของฝ่ายปกครองนั้น อาจจะไม่ต้องการให้ประชาชนมีความรู้เท่าทันไปเสียทุกเรื่องและนี่อาจเป็นหลักคิดสำคัญประการหนึ่งของภาครัฐทำให้ ภาครัฐขาดความจริงใจในทางการเมืองและผูกติดอยู่กับวัฒนธรรมการเมืองแบบอำนาจนิยม ตัวของระบบราชการเองเป็นอุปสรรคต่อประชาธิปไตย ต้องให้ประชาชนโดยทั่วไปรับรู้ถึงความสำคัญของตนเองและต้องการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อเป็นหลักในการติดตามตรวจสอบและสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้เกิดขึ้น ที่ผู้เขียนทำ คือ การปฏิรูปการเมืองครั้งที่ 1 การปฏิรูปการเมืองอันนำมาซึ่งการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 หรือแม้แต่การรวมกลุ่มเป็นพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยเพื่อต่อสู้กับความไม่ชอบธรรมของอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่ทำให้ผู้คนในสังคมไทยให้ความสนใจและให้ความสำคัญซึ่งเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับทางกลุ่มพันธมิตรที่จะชุมนุมโดยสันติวิธีเพื่อต่อต้านรัฐบาลและเรียกร้องให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองในที่สุดดังเป็นที่ทราบกัน

อย่างไรก็ดี เมื่อกล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองเราต้องระมัดระวังถึงการรวมกลุ่มที่มีลักษณะอื่นแฝงเร้นไม่ไปไปด้วยความบริสุทธิ์ หรือเจตจำนงในการเข้าร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งต้องอาศัยข้อมูล การตรวจสอบหรือการตัดสินใจจากสังคมว่าการรวมกลุ่มในลักษณะหรือประเภทใดที่จะมีความชอบธรรม อย่างไรก็ตามการรวมกลุ่มทางการเมืองของผู้สนับสนุนอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นั้นผู้เขียนมองว่ายังไม่สามารถสร้างความชอบธรรมทางการเมืองที่จะชุมนุมเดินขบวนเพื่อเรียกร้องความต้องการของกลุ่มตนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือสำหรับผู้เขียนนอกจากกล่าวได้ว่าการรวมกลุ่มของนปค. มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบธรรมตั้งแต่ในเบื้องต้น กล่าวคือ แกนนำในการดำเนินการจัดการชุมนุมต่างก็เรียกร้องเพื่อให้อดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กลับมา ขณะที่ผู้คนอีกส่วนหนึ่งในสังคมต่างก็ยังไม่ต้องการให้อีอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กลับมาและต้องการให้ได้รับการพิสูจน์ข้อกล่าวหาต่างๆ ที่เกิดกับตัวเขาและครอบครัวในกระบวนการยุติธรรม ประการต่อมาเราไม่อาจปฏิเสธได้ว่าแกนนำในการดำเนินการจัดการชุมนุมเพื่อประท้วงรัฐบาลชั่วคราว พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ และต่อต้านคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาตินั้น ล้วนแล้วแต่เป็นบุคคลที่เคยทำงานร่วมหรือเป็นบุคคลผู้ใกล้ชิด

กับพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ทั้งสิ้น ประการสุดท้าย คือ แม้ว่าผู้คนส่วนใหญ่ที่อาจไม่ได้ชื่นชมกับการรัฐประหาร ไม่ชอบรัฐบาลเผด็จการ ไม่ได้อยู่ข้างพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยแต่ก็ไม่เอากับการเรียกร้องให้พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กลับคืนสู่วงการเมือง ซึ่งผู้เขียนคิดว่าคนกลุ่มนี้มีเป็นจำนวนมากและสิ่งที่คนกลุ่มนี้คิดถึง คือ การชุมนุมต่าง ๆ เพื่อจุดประสงค์ใดก็แล้วแต่ในเวลานั้นนั้นไม่ใช่คำตอบและไม่สมควรที่จะกระทำเพราะจะยิ่งเป็นการเพิ่มความขัดแย้งของฝ่ายต่าง ๆ ในสังคมเพิ่มมากขึ้นไปอีก โดยผู้คนในกลุ่มนี้ต้องการที่จะให้ประเทศไทยดำเนินไปสู่การเลือกตั้งเพื่อตัดสินปัญหาทางการเมืองและได้รัฐบาลที่มาจากวิธีการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย

อีกประเด็นหนึ่ง คือ การกระตุ้นเร้าให้ประชาชนเข้าร่วมเพราะผลกระทบจากการดำเนินนโยบายของรัฐ จากประสบการณ์การทำงานของผู้เขียนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทั้งนโยบายของรัฐบาลและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายของรัฐ ซึ่งถือว่าเป็นการบังคับใช้อำนาจโดยตรง การสร้างความรู้ความเข้าใจให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนในระดับล่างหรือที่นิยมเรียกกันว่ารากหญ้านั้นเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง การรู้เท่าทันนโยบายของรัฐบาลทั้งที่มาจากเลือกตั้งและรัฐบาลที่มาจากการยึดอำนาจที่นำเสนอออกมามีวาระแฝงเร้น (Hidden agenda) หรือไม่อย่างไร เราจะต้องส่งเสริมบทบาทในการตรวจสอบตรงนี้ สำหรับประสบการณ์ตรงของผู้เขียน เดิมที่เราเริ่มด้วยการเป็นผู้เฝ้าระวัง (Watch dog) คอยส่งสัญญาณต่อผู้คนในสังคม ถึงเหตุแห่งความผิดปกติและในระยะหลังจึงปรับเปลี่ยนบทบาทเข้าไปทำงานเชิงรุก ด้วยการลงพื้นที่ สร้างเครือข่ายประชาชน สร้างความรู้ กระตุ้นเร้าหรือจัดตั้งให้ประชาชนในระดับล่างหรือรากหญ้าเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจนโยบายสาธารณะของภาครัฐมากขึ้น

โดยวิธีการที่ปฏิบัติคือ เราจำเป็นต้องชี้ให้ประชาชนทั่วไปได้เห็นว่าหากโครงการขนาดใหญ่ของรัฐใด ๆ ก็ตาม จะเข้าไปจัดตั้งหรือดำเนินการในการก่อสร้างในพื้นที่หรือชุมชน อาทิ เขื่อนฝาย เขื่อนแร่ ถนน เราต้องซักชวนชาวบ้านตั้งคำถามว่า ผู้คนในพื้นที่นั้นมีความเข้าใจในโครงการประเภทนั้นหรือไม่ ทราบถึงข้อดี ข้อเสีย ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในวันข้างหน้าอย่างไร เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเทียบเคียงกับประสบการณ์ของชุมชนอื่นหรือนำตัวแบบของชุมชนอื่นเป็นภาพสะท้อน ซึ่งจะเป็นการแยกแยะข้อดีข้อเสียได้อย่างชัดเจนและหากประชาชนหรือชาวบ้านรู้สึกว่าจะรับไม่ได้ก็จะเกิดกระบวนการรวมตัวเพื่อคัดค้านหรือตรวจสอบหรือภาครัฐจะต้องสำนึกและหาวิธีการที่ทำให้ได้รับการยอมรับมากขึ้น ประเด็นที่สอง คือ การชี้ช่องให้ประชาชนเห็นถึงอำนาจในการตรวจสอบอำนาจรัฐเพื่อสร้างความชอบธรรมทางการเมืองโดยท้องถิ่นหรือชุมชน เพื่อที่จะปกป้องหวงแหนสิทธิของประชาชนไว้ อีกวิธีหนึ่งคือการสร้างบุคคลโดยการอบรมวิทยากรเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชน อาทิ กระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยภาคประชาชนว่าจะดำเนินการอย่างไร โดยให้เรียนรู้จากเหตุการณ์จริง อย่างเช่น หากประชาชนรู้สึกที่ตนเองถูกละเมิดสิทธิ จะเรียกร้องสิทธิของตนหรือกระทำเพื่อปกป้องสิทธิของตนต้องไปร้องเรียนที่องค์กรหรือหน่วยงานใดบ้าง กรรมการสิทธิมนุษยชน ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา โดยการดำเนินการลักษณะนี้ต้องใช้ระยะเวลาในการอบรม ประชาชนที่เข้ารับการอบรมโครงการตรวจสอบอำนาจรัฐโดยภาคประชาชน จะมีความสามารถในการดำเนินการโดยเริ่มตั้งแต่การตรวจสอบระดับท้องถิ่น

ผู้นำทางการเมืองในท้องถิ่นหรือชุมชนนั้น ตลอดจนการเมืองระดับชาติ ซึ่งนอกจากจะใช้ประสบการณ์ของคณะกรรมการณรงค์เพื่อประชาธิปไตยเองแล้ว ยังนำตัวแบบมาจากต่างประเทศด้วย การสร้างเสริมศักยภาพของสิทธิมนุษยชน โดยรวมแล้วโครงการเหล่านี้มีทั้งที่อาจไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรและประสบความสำเร็จ อาทิ โครงการปอนอกหินกรูด นอกจากจะได้รับความช่วยเหลือจากทางด้านกฎหมายแล้วยังถือได้ว่าความสำเร็จนั้นมีฐานรากมาจากกระบวนการริเริ่มรวมกลุ่มและต่อสู้กับอำนาจรัฐอย่างเข้มแข็ง เนื่องจากมองว่าการดำเนินการของภาครัฐนั้นขาดซึ่งความชอบธรรม ไม่ได้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่อย่างจริงจัง มีการจัดการกับผู้ชุมนุมต่อต้านด้วยวิธีการรุนแรงและนโยบายสาธารณะในครั้งนั้นยังสร้างความแตกแยก ความขัดแย้งให้กับประชาชนในพื้นที่ ท้องถิ่นหรือชุมชนที่อยู่อาศัยกันมาหลายชั่วอายุคนให้เกิดขึ้นอีกด้วย

2. ผู้นำทางการเมืองต้องตระหนักถึงความชอบธรรมทางการเมืองเป็นหลัก

ประเด็นนี้จิตสำนึกต่อสาธารณะของผู้นำทางการเมืองเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง การดำเนินการใดๆ ของผู้นำทางการเมืองและรวมถึงข้าราชการโดยทั่วไป แม้ว่าการดำเนินการนั้นอาจไม่ขัดหรือไม่ผิดต่อกฎหมาย แต่จำเป็นต้องตระหนักถึงระเบียบปฏิบัติ จารีต ประเพณี วิถีประเพณีวัฒนธรรม ของสังคมการเมืองไทยด้วยว่ามีความสอดคล้อง เหมาะสมหรือส่อเสี่ยงต่อการละเมิดขัดต่อหลักใดๆ ตามที่ยกมาหรือไม่ ผู้เขียนยอมรับว่าดัชนีหรือตัวชี้วัดของระดับความชอบธรรมทางการเมืองเป็นสิ่งที่ยากจะนำมาบ่งชี้ได้อย่างชัดเจน วิธีการหนึ่งที่ผู้นำทางการเมืองควรรับฟังคือ คำทักท้วง ท้วงติง ข้อเสนอแนะจากบุคคลในสังคมที่เป็นที่ยอมรับ มีเกียรติภูมิประวัติเป็นที่น่าชื่นชม ข้อมูลจากสื่อมวลชน กระทั่งผลสำรวจความคิดเห็นหรือความนิยมของตัวผู้นำเองก็เป็นสัญญาณที่บอกถึงระดับของความชอบธรรมได้เป็นอย่างดีเช่นเดียวกัน

ผู้นำทางการเมืองหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องถูกตรวจสอบได้ตลอดเวลา พิสูจน์ได้ โปร่งใส ได้รับการยอมรับและเป็นธรรม ต้องพร้อมที่จะอยู่ในที่แจ้ง วิธีการบริหารงานการทำงานของผู้นำทางการเมืองหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ประชาธิปไตยที่มีประสิทธิภาพคือ รวดเร็ว ฉับไวและผลประโยชน์สาธารณะต้องเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง

สำหรับผู้เขียนแล้วกรณีการซื้อขายกิจการโทรคมนาคมของอดีตนายกรัฐมนตรี แม้จะเป็นสิทธิอันชอบธรรมในการซื้อขายกิจการที่เป็นของตนเองมาก่อน ซึ่งคงไม่มีใครในสังคมติเตียนอะไรหาก พ.ต.ท.ทักษิณ กระทำธุรกรรมทางธุรกิจในฐานะของเจ้าของกิจการ นักธุรกิจผู้มีชื่อเสียงมิใช่ในอีกสถานภาพหนึ่งที่เป็นถึงนายกรัฐมนตรีของประเทศไทยและยิ่งไปกว่านั้น พ.ต.ท.ทักษิณไม่เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องเปิดสภาเพื่ออภิปรายตรวจสอบการซื้อขายในครั้งนั้นและนำไปสู่การยุบสภาเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ โดยอ้างเหตุผลว่าต้องการคืนอำนาจให้แก่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นผู้ตัดสินเขาว่าจะสามารถดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่อไปได้หรือไม่หรือนัยหนึ่ง คือพยายามที่จะใช้เสียงข้างมากเพื่ออ้างความชอบธรรมให้กับตัวเองและพรรคพวกต่อไปได้อีก แต่การ

กระทำเช่นนี้ในฐานะของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มองได้ว่าขาดความชอบธรรมทางการเมืองไปแล้ว ผู้คนในสังคมส่วนมากจึงเกิดความคลางแคลงใจ ตั้งคำถามต่อการกระทำและเกิดการวิพากษ์วิจารณ์นำไปสู่การต่อต้านรัฐบาลของอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร อย่างกว้างขวาง สถานภาพของ พ.ต.ท.ทักษิณ ในฐานะนายกรัฐมนตรี จึงไม่คงเหลือความสง่างามหรือความน่าเชื่อถืออีกต่อไป

ผู้เขียนเข้าใจว่าในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550 มีความพยายามที่จะขยายสิทธิ เสรีภาพ ในการติดตาม ตรวจสอบ ดำเนินการกับผู้นำทางการเมืองหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ง่ายขึ้น แต่ในส่วนขององค์กรที่มีหน้าที่กระทำการติดตาม ตรวจสอบนั้น ยังไม่ได้ขยายลงสู่ภาคประชาสังคมอย่างแท้จริง แม้จะมีการบัญญัติ หมวด 12 การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การตรวจสอบทรัพย์สิน การกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ การถอดถอนจากตำแหน่ง การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กระทั่งในหมวด 13 จริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ (มาตรา 279 – 280) ไว้เป็นการเฉพาะ ประมวลจริยธรรมหรือมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองก็ตามที่ แต่เอาเข้าจริงก็ยังไม่อาจรับประกันได้ว่าการนำไปปฏิบัติจะได้ผลจริงหรือไม่

ดังนั้น แม้จะอาจดูเป็นสิ่งที่คาดหวังอย่างเลื่อนลอยถึงการที่เรียกร้องให้ผู้ที่จะดำรงตำแหน่งทางการเมืองทั้งหลาย ตระหนักถึงความสำคัญในการดำรงตนไว้ซึ่งความชอบธรรมทางการเมือง เพื่อให้การดำรงตำแหน่งมีความสง่างาม น่าเชื่อถือ สามารถบริหารราชการแผ่นดินได้ มีเสถียรภาพทางการเมืองสูง แต่ในเมื่อเราต้องอยู่อาศัยร่วมกันในสังคมการเมืองนี้ การคาดหวังถึงวันข้างหน้าว่าจะเป็นไปได้ในทิศทางที่ดีย่อมเป็นการสร้างความหวังและกำลังใจในการที่จะก้าวเดินไปสู่จุดหมายนั้นได้ในที่สุด

และที่สำคัญกว่านั้น คือ การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างเข้มแข็งเพื่อสนับสนุนการทำงานของภาคการเมือง ค้ำยันผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ดี ช่วยขจัดคัดกรองบุคคลที่จะเข้าสู่วงการเมืองและผู้เขียนเชื่อว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชนที่เข้มแข็งเช่นนี้ จะเป็นเกราะป้องกันภัย จากการกระทำอันไม่พึงประสงค์ทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งการทุจริตคอร์รัปชัน ใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบและรวมถึงการปฏิวัติรัฐประหารได้เป็นอย่างดี

บทสรุป

สำหรับผู้เขียนแล้วต้องกล่าวก่อนว่า ผู้เขียนเองก็คิดเช่นเดียวกับผู้คนทั่วไปในวงการเมืองไทยว่าคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) กองทัพและเหตุรุนแรงทางการเมืองในเดือนพฤษภาคม 2535 จะเป็นจุดสิ้นสุดของวงจรอุบาทว์ทางการเมืองไทย การปฏิวัติ รัฐประหาร ยึดอำนาจรัฐบาลที่มาจากจากการเลือกตั้งโดยคณะทหาร จะไม่เกิดขึ้นอีกในสังคมการเมืองไทยแล้ว แต่อย่างไรก็ดี ผู้เขียนก็คงไม่อาจปฏิเสธได้ว่า การเกิดขึ้นคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบ

ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (คปค.) ในเดือนกันยายน 2549 ก็มีใช้สิ่งที่สร้างความประหลาดใจให้แก่ผู้เขียนแต่อย่างใด เหตุที่กล่าวเช่นนั้นเนื่องจากผู้เขียนสังเกตจากบริบทแวดล้อมทางการเมืองนับตั้งแต่การเกิดความเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมการเมืองไทยส่วนหนึ่งเริ่มตั้งคำถาม มีข้อสงสัย วิพากษ์วิจารณ์ถึงการกระทำของอดีตผู้นำทางการเมืองและขยายวงกว้างขึ้นเรื่อยๆ จนนำไปสู่การชุมนุมประท้วง เดินขบวนเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

ผู้เขียนไม่เชื่อว่านี่จะเป็นคณะรัฐประหารคณะสุดท้ายในสังคมการเมืองไทย ในระยะเวลาข้างหน้าอาจมีการเกิดคณะรัฐประหารขึ้นอีก แต่จะได้รับการยอมรับหรือประสบความสำเร็จหรือไม่ เป็นเรื่องที่ยากแก่การคาดการณ์ แม้ว่าจะบัญญัติรัฐธรรมนูญว่าการรัฐประหาร ยึดอำนาจนั้นเป็นสิ่งร้ายแรงมีความผิดสูงสุดหรือห้ามไว้อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนคิดว่าคงไม่เกิดผลห้ามได้จริงในทางปฏิบัติ ตราบใดที่นักการเมืองของไทยยังไม่ยอมที่จะปรับตัวปรับเปลี่ยนพฤติกรรม พรรคการเมืองต้องก้าวสู่ความเป็นสถาบันให้มากกว่าพรรคการเมืองที่มีความเป็นสถาบันเพียงพรรคเดียวในสังคมการเมืองไทยเวลานี้ทุกอย่างถูกจำกัดอยู่ในวงของผู้มีอำนาจอยู่ไม่กี่กลุ่ม การแก้ปัญหาจำเป็นต้องเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชน ประชาสังคมเข้ามาตรวจสอบ ควบคุมให้กลไกทางสังคมได้ทำหน้าที่แทน นี่จะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันป้องกันการรัฐประหารได้ด้วยตัวมันเอง ความชอบธรรมทางการเมืองของคณะรัฐประหารก็จะไม่เกิดขึ้นอีกต่อไป